

Docentenhandleiding bij de module

‘Lesgeven over relaties en seksualiteit’

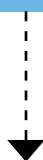
pabo

Welkom bij de docentenhandleiding van de module ‘Lesgeven over relaties en seksualiteit’. Deze handleiding bestaat uit:

- Inleiding bij de module
- Klassikale verdieping
- Stage- en praktijkopdrachten

Ben je op zoek naar informatie over het gebruik van dit lespakket, de inzet van de verschillende modules, lesgeven over gezonde relaties en seksualiteit in het algemeen en tips voor bijvoorbeeld het creëren van een veilige sfeer in de groep? Bekijk de [algemene handleiding](#)

Inleiding

Iedere school in Nederland is verplicht om aandacht te besteden aan gezonde relaties en seksualiteit: seksualiteit, diversiteit en seksuele diversiteit maken deel uit van de kerndoelen van het onderwijs. Leerkrachten krijgen hier dus ook mee te maken. Bovendien kunnen zij op school verschillende situaties meemaken die aan dit thema raken.

In deze module leren studenten:

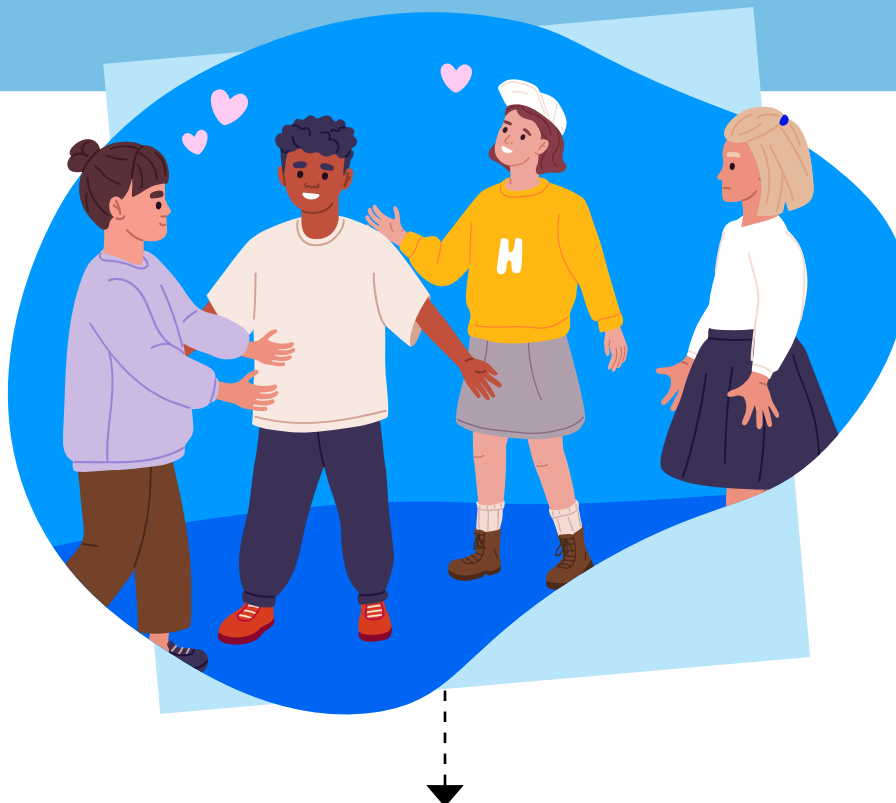
- ✦ Hoe je lessen over relaties en seksualiteit kunt voorbereiden en uitvoeren;
- ✦ Welke onderwerpen passen bij de leeftijd van hun leerlingen;
- ✦ Hoe je in een doorlopende leerlijn kunt lesgeven;
- ✦ Welke lesmaterialen je kunt gebruiken in de les.

Relaties en seksualiteit zijn belangrijke thema's, die al vanaf groep 1 van de basisschool thuishoren in het onderwijs. Relationele en seksuele vorming gaat niet enkel om kennisoverdracht, maar ook om het aanleren van vaardigheden en attitudes over relaties en seksualiteit. Door goede seksuele en relationele vorming op school krijgen kinderen meer kennis over hun eigen lichaam, relaties en seksualiteit, ontwikkelen zij adequate waarden en normen en leren respectvol met elkaar om te gaan.

Het thema relaties en seksualiteit kent binnen de kaders van het SLO (Stichting Leerplan Ontwikkeling) vier subthema's: lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld, intieme relaties en weerbaarheid, voortplanting, gezinsvorming en anticonceptie, en seksualiteit. Je kunt de onderwerpen die onder relaties en seksualiteit vallen binnen deze thema's in de klas behandelen. Dit kan je het beste in een doorlopende leerlijn doen.

Er zijn in Nederland allerlei lesmaterialen rond relaties en seksualiteit beschikbaar: van volledige lespakketten tot spellen en educatieve voorstellingen. Bij je keuze voor lesmateriaal denk je na over jouw leerlingen, maar ook over de school: welk niveau en welke aanpak past bij de situatie? Ook is het belangrijk om te kijken naar effectiviteit: niet elk materiaal is even geschikt om jouw (les)doelen te behalen.

De lesmodule 'Lesgeven over relaties en seksualiteit' vereist	
circa 60 minuten	klassikale tijd
circa 30 minuten	zelfstudietijd met de e-learning
circa 120 minuten	praktijkopdracht

Klassikale verdieping

VEILIGHEID IN DE LES

2 MIN.

Maak met studenten werkafspraken of wijs hen opnieuw op de eerder gemaakte afspraken. Meer informatie over veiligheid in de klas vind je in de [algemene handleiding](#).

OPDRACHT 1 - INTRODUCTIE - GELEERDE LESSEN E-LEARNING

10-15 MIN.

De docent herhaalt de belangrijkste lessen die de studenten in de e-learning hebben geleerd. Klassikaal bespreken:

Klassikaal bespreken

- ✦ Wat viel je op in deze e-learning? Vragen?
- ✦ Welke thema's lijken je leuk om les over te geven?
- ✦ Welke thema's lijken je lastiger en waarom?
- ✦ Wat is belangrijk bij het lesgeven over dit thema aan verschillende leeftijdsgroepen?

OPDRACHT 2 - CASUS 'JONGENS EN MEISJES'

15 MIN.

Leerdoelen

Studenten zijn in staat om in hun lessen relationele en seksuele vorming aan te sluiten op gebeurtenissen in de klas.

De casus 'jongens en meisjes' is een voorbeeld van een situatie in de klas waarbij seksualiteit een rol speelt. De casus biedt aanknopingspunten om met studenten in gesprek te gaan over situaties in de klas waarbij seksualiteit een rol speelt en hoe je hier bij de relationele en seksuele vorming op in kunt spelen.

Een jongen – Kevin – en een meisje – Julie – uit de onderbouw spelen samen in de speelhoek. Ze zijn zich aan het verkleeden. Julie is de baas. Ze is de grotemensenfee en vertelt Kevin wat hij moet doen. Kevin is een kleine fee. Hij heeft een roze jurk aangetrokken met een paarse tovermuts met sterren. Hij praat met een hoge stem. Julie heeft Kevin geschminkt en opgemaakt met rode lippenstift. Opeens wordt het wat stiller in de speelhoek.

Juf Karin loopt naar de hoek en ziet Kevin met zijn onderbroek op de knieën. Julie zit op haar knieën en kijkt geïnteresseerd naar de piemel van Kevin. Ze raakt hem even aan. Ze zien juf Karin en schrikken. Julie staat snel op en pak haar grote feeëntoverstaf en fluistert: 'Simsalabim en weg is de piemel'. Kevin trekt snel zijn broek weer omhoog.

Een paar andere kinderen in de klas hebben nu ook door dat er iets te zien valt in de speelhoek en drommen zich om Julie en Kevin heen. Een van de jongens uit de groep zegt lachend 'Kevin is een meisje, Kevin is een meisje'. En de andere kinderen uit de klas lachen mee. Juf Karin sust de groep en zegt dat iedereen in de kring moet gaan zitten. Kevin en Julie gaan naar de wc om de schmink van hun gezicht te wassen.

Vragen om de discussie te stimuleren:

- ✦ Hoe zouden jullie op deze situatie reageren?
- ✦ Welke overwegingen zou ze gemaakt hebben om zo te reageren? Zou je zelf anders reageren?
- ✦ Waar zie je aanknopingspunten voor relationele en seksuele vorming in de casus?
- ✦ Hoe zou je deze momenten benutten?
- ✦ Benut je alle aangrijpingspunten of kies je er één?
- ✦ Hoe kun je de momenten gebruiken voor een les?

Sluit de opdracht af met een korte samenvatting van de kennis die je nodig hebt om goed op deze situatie te kunnen reageren.

OPDRACHT 3 - MATERIALEN VOOR RELATIONELE EN SEKSUELE VORMING 20 MIN.

Leerdoelen

Studenten bestuderen (video)materiaal over relationele en seksuele vorming, vormen zich hier een mening over en inventariseren welke materialen ze zelf zouden willen gebruiken.

Materiaal

Verzamel verschillende lesmaterialen voor relationele en seksuele vormen. Dit kan digitaal materiaal zijn, maar ook een fysieke lesmethode of boeken.

Suggesties:

- ✦ [Digitale lesmethode 'Kriebels in je buik'](#) demolesen
- ✦ Filmfragment 'De Dokter Corrie Show' (Schooltv)
- ✦ Materialentafel: haal boeken en lesmateriaal uit de eigen bibliotheek. Suggesties: [Boekenlijsten van groepen 1-8](#)

Introduceer de materialen relationele en seksuele vorming voor het basisonderwijs door een materialentafel in de klas te zetten. Bij voorkeur bespreek je vooral de lespakketten die erkend zijn en een doorlopende leerlijn vormen ([Kriebels in je Buik](#) | [Wonderlijk gemaakt](#) | [Veiligwijs](#)) Daarnaast kan je een filmpje van bijvoorbeeld 'De Dokter Corrie Show' tonen. Ook kan de lesmaterialenbank op www.seksuelevorming.nl bekeken worden. Laat de studenten het filmfragment bekijken of (online) rondsnoeven in de verschillende materialen.

Verdeel de drie erkende lespakketten (Kriebels in je Buik, Wonderlijk gemaakt en Veiligwijs) over verschillende groepjes leerlingen in de klas. Laat de leerlingen in groepjes de volgende vragen beantwoorden:

- ✦ Welke thema's komen er aan bod?
- ✦ Welke doelen wil het lesprogramma realiseren?
- ✦ Wat zouden kinderen belangrijke onderwerpen vinden?
- ✦ Wat spreekt je wel of niet aan? Welke materialen spreken je het meeste aan en waarom?
- ✦ Welke materialen zou je zo gebruiken?
- ✦ Welke materialen zou je aanpassen en waarom?
- ✦ Wat zijn de verschillen tussen de lesmaterialen?

OPDRACHT 4 - ONTWERP EEN LES OVER RELATIES EN SEKSUALITEIT

30 MIN.

Leerdoelen

- ✦ Studenten kennen verschillende werkvormen die ze kunnen gebruiken om seksuele en relationele vorming te geven.
- ✦ Studenten zijn in staat om lessen seksuele en relationele vorming te geven.
- ✦ Studenten zijn in staat om in hun lessen seksuele en relationele vorming aan te sluiten op de behoefte, ervaring, kennis en ontwikkelingsniveau van de leerlingen.

Studentenopdracht

Stel een les over relaties en seksualiteit samen aan de hand van de volgende stappen:

Stap 1

Maak voordat je een les gaat samenstellen een analyse aan de hand van de volgende aspecten:

- ✦ Beschrijf de doelgroep en denk aan: leeftijd, opleidingsniveau, sociale achtergrond, seksuele ontwikkeling.
- ✦ Leg uit wat je onderwerpkeuze is en motiveer je keuze op basis van je doelgroepanalyse.
- ✦ Formuleer lesdoelen en leg deze uit.

Stap 2

- ✦ Ontwerp je les en denk hierbij aan methodiek (didactisch model, lesplan). Maak hierbij gebruik van bestaande lespakketten en materialen (zie bijvoorbeeld www.seksuelevorming.nl en www.gezondeschool.nl).
- ✦ Werk één werkvorm van je les zorgvuldig uit, pas hierbij activerende didactiek toe en geef aan hoe je aandacht besteedt aan de volgende aspecten:
 - + Aansluiting op kennis, seksuele ontwikkeling en belevingswereld van de leerlingen
 - + Aansluiting op actualiteit
 - + Oriëntatie (aangeven van leerdoelen)
 - + Uitleg (uitleg van de nieuwe stof)
 - + Verwerking (individueel, tweetallen, in groepjes)
 - + Evaluatie

Stap 3

Presenteer jouw les in tweetallen aan elkaar. Beoordeel de presentaties op bovenstaande aspecten.

OPDRACHT 5 - HOE BEANTWOORD JE VRAGEN VAN LEERLINGEN?

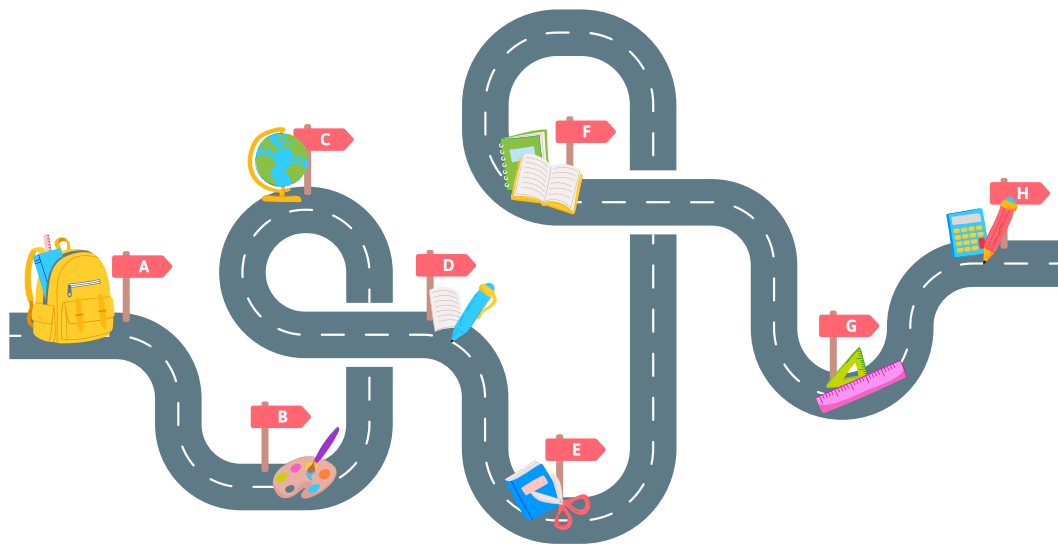
2 MIN.

Doe met je studenten een klassikale inventarisatie van mogelijke persoonlijke vragen die leerlingen aan hen kunnen stellen of situaties die ze kunnen tegenkomen. Misschien zijn de studenten al situaties tegengekomen in hun stagepraktijk.

Laat de leerlingen in tweetallen oefenen met het beantwoorden van de vragen. Laat ze noteren welke vraag ze het lastigst vonden en bespreek deze klassikaal. Bedenk samen hoe je daarop zou kunnen reageren.

Tip voor de studenten: heb je misschien iets aan de [pedagogische wegwijzers](#) om te bedenken hoe je ermee omgaat?

AFSLUITING

2 MIN.

Laat alle studenten even nadenken over één woord dat het meest op de voorgrond komt als ze terugdenken aan wat ze geleerd hebben over dit thema. Ze mogen dit 'popcorn style' delen. Dat betekent dat je niet de kring rondgaat, maar dat iedereen iets mag zeggen wanneer het in ze opkomt. Dit kan ook via een app als Mentimeter bijvoorbeeld. Deel, als je wil, zelf ook welk gevoel je hebt overgehouden aan de les.

Praktijkopdrachten

ONDERZOEK IN DE PRAKTIJK: EEN LEERKRACHT INTERVIEWEN

Leerdoel

Studenten interviewen een leerkracht op hun stageschool die relationele en seksuele vorming geeft, om op die manier inzicht te krijgen in een lesopbouw.

Materiaal

Internet, boeken en materialen uit de bibliotheek.

Geef studenten de volgende zelfstudieopdracht

Zoek op het internet en in de bibliotheek naar verschillende materialen voor relationele en seksuele vorming op de basisschool. Bekijk de verschillende materialen en loop de inhoud goed door ter voorbereiding op je interview.

Geef studenten de volgende onderzoeksopdracht

Interview een van de leerkrachten op je stageschool die relationele en seksuele vorming geeft en stel die leerkracht de volgende vragen:

1. Wat is de aanleiding om hiermee aan de slag te gaan?
2. Welke doelen worden ermee beoogd?
3. Welk lesmateriaal gebruikt de leerkracht?
4. Welke lesopbouw gebruikt deze leerkracht?
5. Hoe bereidt de leerkracht de lessen voor?
6. Hoe gaat de leerkracht om met vragen van leerlingen?
7. Wat vinden de leerlingen van de lessen?
8. Wat vindt de leerkracht het leukst aan de lessen?
9. Wat vindt de leerkracht het moeilijkst aan de lessen en hoe lost die dat op?
10. Welke tips heeft de leerkracht voor jou als startende leerkracht als het om deze lessen gaat?

Omschrijf de manier waarop de geïnterviewde leerkracht de lessen relationele en seksuele vorming voorbereidt, welke lesopbouw de leerkracht hanteert en hoe die omgaat wordt met vragen van leerlingen. Reflecteer kort of dit een manier is die ook bij jou past. Je mag naast deze vragen ook andere vragen bedenken en stellen. Denk aan eigen leervragen of interesse.

Alternatief:

Als de student stageloopt op een school waar geen van de leerkrachten relationele en seksuele vorming geeft, vervalt het interview. De student kan dan bijvoorbeeld de vragen uit het interview gebruiken voor het maken van een analyse van de zelf gevonden materialen.

Alternatief:

De studenten kunnen ook (eerst) zelf een lesopbouw maken, of een opzet voor een leerlijn.

Colofon

Docentenhandleiding bij de module 'Lesgeven over relaties en seksualiteit'

Deze uitgave is ontwikkeld vanuit de Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit

Uitgever: Stichting School & Veiligheid en Rutgers

Vormgeving: [Caro Grafico | Grafisch Ontwerp](#)

©2022, Stichting School & Veiligheid

